

ȘANTIERUL HLINCEA-IAȘI

În toamna anului 1952, un colectiv arheologic din Iași, în urma însărcinării primite din partea Academiei R.P.R., a efectuat la Hlincea-Iași sondaje arheologice care au durat aproape patru săptămâni.

Terenul cercetat se află la E de Iași, pe malul drept al pârâului Nicolina, între șanțul înălțimii « Cetățuia », pe care se află mănăstirea cu același nume și satul Hlincea la E și SE de cartierele Nicolina-Tângușor. Aproximativ jumătate din acest teren se află pe teritoriul orașului Iași, iar altă jumătate pe teritoriul satului Hlincea, comuna Ciurea. Din acest motiv denumirea exactă a șantierului trebuie să fie Hlincea-Iași.

Pe vale a fost un iaz, după cum ne-o dovedește profilul aluvionar al șesului, astăzi în formă de terasă. Vechimea acestui iaz nu poate fi încă precizată.

Forma de teren din acest loc este foarte neregulată, din cauza alunecărilor de teren, care s'au produs în deosebi după defrișarea pădurii de pe panta dela E. După informațiile geografilor dela Iași, în unele locuri alunecările au început să se oprească și să fie îngropate de colmatările de pantă, care au umplut în mod natural depresiunile micro-reliefului dela alunecare.

În afară de aceasta, terenul cuprins între poalele înălțimii « Cetățuia » și satul Hlincea a fost mult deranjat de către diferite săpături, care se efectuează și astăzi, contribuind treptat la distrugerea așezărilor de pe acest loc.

Cu prilejul acestor săpături au ieșit la iveală numeroase fragmente ceramice de factură slavă târzie și medievală, ca și unele obiecte de fier și ardezie roșie, care au fost colectate aproape în întregime în vara anului acesta, în urma recunoașterilor arheologice întreprinse în Iași și împrejurimi de către Muzeul de Antichități din Iași.

Din recunoașterile făcute la fața locului s'a constatat că au existat aici două așezări, una mai veche, în care predomină ceramica de factură slavă târzie și alta medievală cu ceramică moldovenească. În afară de aceasta, s'a mai stabilit că, în sectoarele central și sudic al acestei forme de teren se găsesc morminte de înhumare cu schelete în poziția întinsă, dintre care unele zăceau foarte aproape de suprafața solului, iar altele se vedeau în malul drept al pârâului Nicolina, lângă podul de cale ferată. Acestea din urmă se aflau la cca 1 m adâncime.

După resturile de locuire descoperite pe acest loc, rezultă că oamenii au locuit aici pe teren neted, în pantă sau pe monticulele de alunecare. Deși condițiile de locuire nu erau din cele mai bune din cauza terenului mocirlos,

au preferat totuşi aceste locuri, în primul rând din cauza protecţiei pădurii din spate şi apoi a locurilor întinse din faţă, unde puteau să se ocupe cu agricultura şi cu creşterea vitelor.

Prin sondajele efectuate în acest an s'a urmărit să se precizeze şi să se dateze aspectele de cultură materială din acele două aşezări şi să se determine centrele lor principale de locuire, care urmează să fie cercetate mai intens prin săpăturile viitoare.

Avându-se în vedere întinderea terenului (cca 1.100 m), ne-am hotărît să-l împărţim în trei sectoare principale: unul la N, lângă poalele de SV ale înălţimii pe care se află mănăstirea «Cetăţuia»; altul central, în dreptul cantonului C.F.R., şi ultimul la S, lângă satul Hlincea.

Cele şapte suprafeţe cercetate dintre aceste sectoare, denumite A—G, au fost secţionate cu şanţuri de câte 1 m lăţime, a căror adâncime a variat între 0,50 m şi 1,60 m. Toate şanţurile sunt perpendiculare pe marginea de V a terenului respectiv şi au aceeaşi orientare în sectoarele N şi S şi puţin diferită în sectorul central. În total, s'au săpat 660 m².

SECTORUL NORDIC

Acest sector s'a impus dela început atenţiei noastre, atât prin forma netedă de teren, mai bună pentru locuire, cât şi printr'un număr mai mare de fragmente ceramice de factură slavă târzie, găsite în deosebi pe un teren mai jos, în apropiere de şanţul «Cetăţuiei». La acestea se mai adaugă şi faptul că tot aici am identificat şi un cuptor săpat în groapă, care fusese distrus parţial de către o săpătură mai veche.

Indiciile sigure de locuire din acest sector ne-au determinat să săpăm aici mai mult, în total 382 m², cercetând prin 11 şanţuri şi mai multe casete două suprafeţe alăturate, denumite A şi B (fig. 1) dintre care una mai jos (A) şi alta mai sus (B).

În ambele suprafeţe s'au descoperit unele resturi de locuire mai vechi, aparţinând unei aşezări rurale din secolele XI—XII şi câteva fragmente ceramice mai noi, probabil din secolul al XII-lea.

În afară de acestea, în suprafaţa din vale, printre chirpicul unei colibe dela baza solului de ravinare, s'au mai găsit câteva fragmente ceramice medievale mai vechi, probabil din secolele XIII—XIV, prin comparaţie cu ceramica corespunzătoare dela Bedehăza, Frumuşeni I şi Cluj-Telefoane.

Resturile de locuire mai vechi se găsesc, în deosebi, într'un strat de pământ de culoare brună, cu grosimea medie de 0,30—0,40 m, şi sporadic în solul de ravinare, suprapus peste acest strat (fig. 2). Fragmentele ceramice mai noi zac la baza solului de ravinare.

Din punct de vedere stratigrafic, în suprafaţa A, s'au putut deosebi două nivele de locuire, dintre care unul inferior, dintr'o depunere de pământ de culoare brună şi altul superior în solul de ravinare, suprapus peste această depunere. În afară de aceste depuneri, în jumătatea de E a suprafeţei săpate s'a constatat şi o depresiune mai naturală mai accentuată, umplută cu sol de culoare cafenie mai închis.

În fiecare din aceste nivele de locuire s'a găsit câte o colibă, care a fost secţionată parţial de către şanţurile respective. Coliba dela baza nivelului inferior se caracterizează prin lipituri subţiri aplicate peste împletituri de nuiele, iar aceea dela baza nivelului superior prin bucăţi de chirpic mai

masive. În ceea ce privește coliba din nivelul de locuire superior, ea fiind doar secționată, nu se poate încă preciza dacă această colibă aparține unui nivel de locuire superior cu ceramică de factură slavă târzie, probabil din secolul al XII-lea, sau poate unui nivel de locuire mai nouă, din epoca medievală (secolul XIII—XIV), după cum ar indica cele câteva fragmente cera-

Fig. 1. — Sondajele din suprafața B din sectorul nordic. Vedere dinspre E

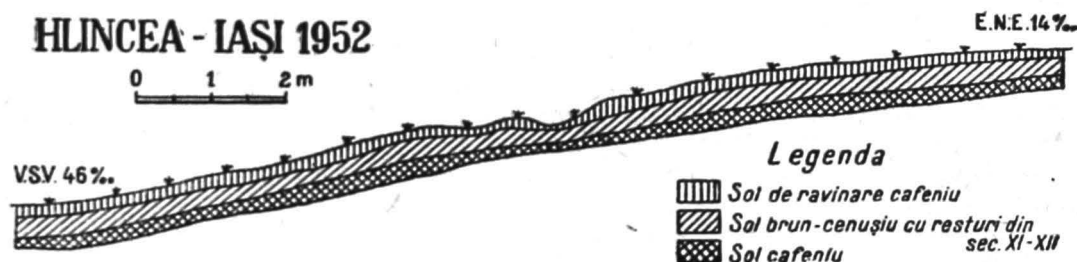

Fig. 2. — Capătul de V al profilului peretelui de N al șanțului II din suprafața A (sectorul nordic).

mice descoperite în cuprinsul colibei. Această problemă se va putea rezolva numai după ce se va desveli în întregime coliba. Atunci se va lămurii dacă în suprafața din vale au fost sau nu două nivele de locuire cu ceramică de factură slavă târzie.

Din nivelul de locuire inferior, în afară de coliba amintită, mai fac parte un bordei de formă rectangulară neregulată (fig. 3) și două gropi dintre care una de formă rectangulară și alta rotundă.

Bordeiul are dimensiunile $3,20 \text{ m} \times 3,50 \text{ m}$ și adâncimea de $0,55 \text{ m}$ dela baza solului în care a fost săpat. În interiorul bordeiului s'a găsit o porțiune mare de pământ ars, de formă rectangulară, provenind dela o vatră mare, deschisă. Pământul de culoare cafeniu închis, dela partea inferioară a bordeiului, ca și unele pietre mici și mijlocii din interiorul bordeiului sau de lângă el, s'ar putea să provină din pereții prăbușiți ai bordeiului, care au fost construiți pe sol. În acest caz, pământul scos cu prilejul săpării bordeiului se aduna lângă el, servind la ridicarea pereților, care erau probabil consolidați mai mult sau mai puțin cu ajutorul pietrelor. Peste acești pereți se așeza apoi un acoperiș simplu, susținut probabil de pietre mai mari. Din lipsă de date, construcția și forma acoperișului nu au putut fi determinate.

În ceea ce privește gropile, adâncimea lor față de baza solului dela care au fost săpate este de $0,50 \text{ m}$ pentru groapa de formă rectangulară și $0,85 \text{ m}$ pentru aceea de formă rotundă. În solul de umplură al gropii rectangulară s'au găsit câteva oase de animale, dintre care unele calcinate, mai multe bucăți de cărbune și fragmente ceramice de factură slavă târzie. Groapa rotundă conținea foarte puține resturi în solul ei de umplură.

În afară de aceste resturi de locuire, în nivelul inferior de locuire din suprafața B a sectorului nordic s'au găsit mai multe pietre de dimensiuni mici și mijlocii, calcaruri și gresii sarmatice din regiune, despre care încă nu se

HLINCEA - IAȘI 1952

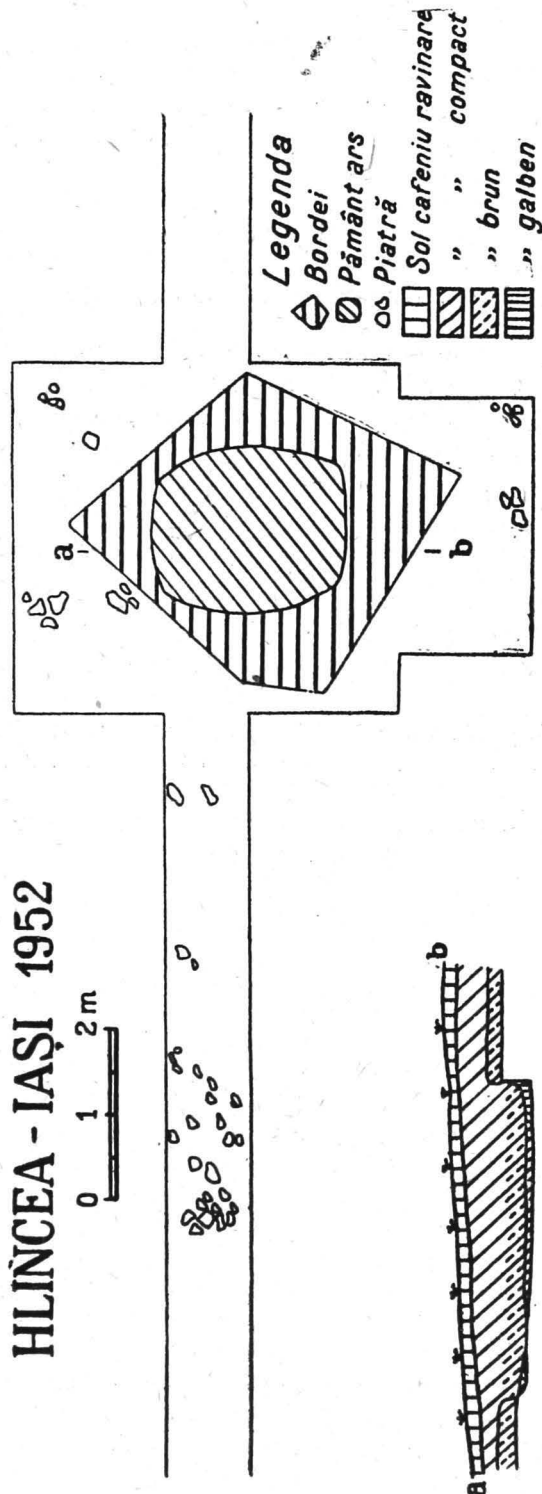

Fig. 3. — Planul și secțiunea bordeiului din secolele XI—XII din suprafața B (sectorul nordic).

poate preciza la ce au putut servi. De asemenea, nu se poate încă ști în ce măsură toate pietrele din acest nivel de locuire sunt *in situ*. Din cercetările de suprafață făcute pe platoul dela E de suprafața B, nu s'a găsit niciun indiciu în legătură cu vreo construcție de piatră, din care eventual s'ar fi putut scurge unele pietre pe pantele de V ale «Cetățuiei».

În ambele suprafețe s'au descoperit numeroase fragmente ceramice de factură slavă târzie din secolele XI—XII și mai multe obiecte de lut ars, fier, os, precum și un cercel decorat în tehnica filigranului, datând din aceeași epocă.

În afară de acestea, s'au mai descoperit în solul cafeniu de sub stratul brun câteva fragmente ceramice neolitice, un vas mic, întreg (fig. 4, a) și o daltă mică de piatră (fig. 4, b), aparținând probabil culturii Cucuteni A, iar în solul de ravina-

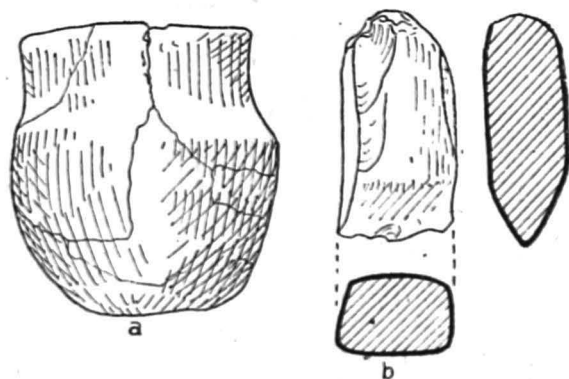

Fig. 4. — Un vas mic (a) și o daltă de piatră (b), aparținând probabil culturii Cucuteni A.

mente ceramice de factură slavă sunt mai rare. În schimb, aici sunt ceva mai numeroase fragmentele ceramice medievale mai noi, probabil din secolul al XII-lea. Acestea din urmă se întâlnesc în sectorul nordic în mod sporadic, neputând fi puse deocamdată în legătură cu nicio urmă precisă de locuire.

Ceramica de factură slavă din acest sector se caracterizează prin tehnica pastei, forme și decor.

Vasele sunt lucrate la roată dintr'o pastă bine frământată, omogenă și consistentă, de culoare cenușie în interior și brun-cărmiziu sau numai cărmizie la exterior. Ca materie degresantă se folosesc: nisip, scoici pisate și bucăți mici de calcar. De obicei, pereții vaselor confecționate din această pastă sunt netezi la exterior și nesgrunțuroși. Această pastă, caracteristică ceramicii de factură slavă târzie din sectorul nordic dela Hlincea, lipsește la Morești și în alte locuri din Transilvania, în care s'a descoperit ceramică de factură slavă târzie.

În afară de această pastă, din care s'a confecționat majoritatea ceramicii, se mai întâlnește sporadic și o alta, compactă și sgrunțuroasă, asemănătoare pastei vaselor din sectorul central.

Formele vaselor nu pot fi reconstituite decât cu o oarecare aproximație, din cauza stării fragmentare a materialului ceramic descoperit.

Majoritatea fragmentelor ceramice provin din borcane și numai câteva din cazane.

Borcanele se caracterizează prin forma marginii și a umărului. Marginea, îndoită lin (fig. 5, 1) sau mai accentuat (fig. 5, 2), este răsfântă mai mult

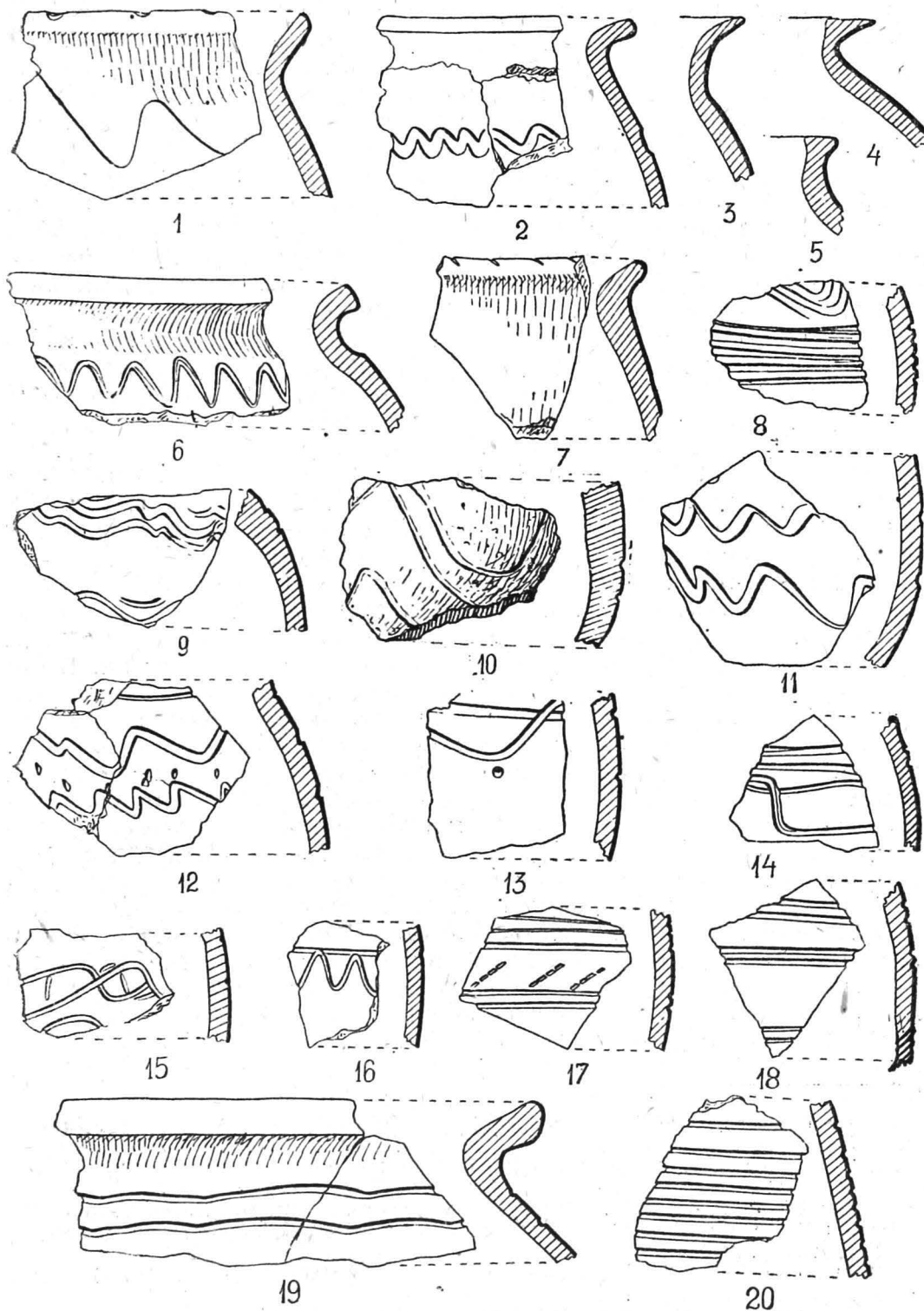

Fig. 5. — Fragmente ceramice de caracter slav din sec. XI-XII din sectorul nordic.

sau mai puțin în afară și are buza de aceeași grosime cu pereții vasului (fig. 5, 1, 2) subțiată (fig. 5, 3, 7) sau lătită la exterior (fig. 5, 4) și uneori și la interior (fig. 5, 5). În acest din urmă caz buza este plată. Numai excepțional buza prezintă la interior o foarte ușoară arcuire sau o mică șanțuire. Umărul borcanelor este bombat și uneori indicat printr'un mic prag (fig. 5, 6).

Cazanele au buza plată și lătită parțial în spre interior, în dreptul celor două orificii verticale, care serveau pentru suspendatul vasului (fig. 6, 5). În afară de aceasta, la exterior buza este mai mult sau mai puțin trasă în afară (fig. 6, 6). Atât orificiile, cât și marginea lătită, ajutau la punerea și scoaterea de pe foc a acestor recipiente mari, care erau folosite ca vase de fiert pe vatră deschisă¹. Forme similare s'au mai găsit în ceramica de factură slavă târzie din Dobrogea², Transilvania³, R.P. Ungară⁴, Germania⁵ etc.

Decorul se distinge atât prin tehnica execuției lui, cât și prin motivele ornamentale. În ceea ce privește tehnica decorului, motivele au fost incizate cu un vârf ascuțit, adâncite eventual cu un instrument dințat sau executate în relief pe fundul vasului cu ajutorul motivelor săpate pe discul roții olarului.

După fragmentele ceramice păstrate, rezultă că erau ornamentate buza și umărul borcanului. Pe buză se întâlnesc creștături simple scurte (fig. 5, 1) sau mai lungi (fig. 5, 7) și mai mult sau mai puțin adâncite. Umărul vasului a fost ornamentat cu următoarele motive decorative:

a. *Linii ondulate*. În majoritatea cazurilor sunt linii ondulate izolate (fig. 5, 1—3), apropiate (fig. 5, 9, 10), distanțate (fig. 5, 11, 12) sau întretaite (fig. 5, 13—15) și numai excepțional benzi de linii ondulate (fig. 5, 8). În toate cazurile motivele de linii ondulate sunt dispuse orizontal. Liniile ondulate izolate pot fi mai mari sau mai scunde. Liniile ondulate mai mari sunt strânse sau desfăcute și au capete rotunzite sau unghiulare. Liniile ondulate mai mici sunt de obicei strânse și suprapun uneori cu capetele lor una sau mai multe dungi orizontale incizate, care le limitează (fig. 5, 16). Alteori linia ondulată, scundă, lată și strânsă se continuă cu o altă linie ondulată mai desfăcută (fig. 5, 2). Liniile ondulate apropiate sunt strânse și limitate uneori de câteva dungi orizontale incizate. Liniile ondulate distanțate sunt paralele. De obicei una din ele este mai mare, mai regulată, mai desfăcută, iar alta mai scundă, mai neregulată, mai strânsă și uneori cu capetele unghiulare (fig. 5, 11, 12). Două sau mai multe linii ondulate simplu, care se întretaie, sunt mărginite uneori de câteva dungi orizontale (fig. 5, 13), iar alteori în spațiul oval, format din încrucișarea liniilor ondulate se află câte o scurtă bară oblică (fig. 5, 15). Benzile din linii ondulate strânse sunt puțin adâncite și limitate de benzi din dungi orizontale.

¹ Josef Höllrigl, Árpádkori kerámikánk, în « Archeológiai Értesítő », 1932—1933, v. XLVI, p. 203.

² În al doilea nivel de locuire dela Dinogetia, datat în secolul al XI-lea (Cf. « SCIV », anul III, 1952, p. 22).

³ De exemplu la Ciugud, Lechința, eventual Sebeș și în alte localități cu începere din secolul al XI-lea (Cf. Kurt Horedt, Ceramica slavă din Transilvania, în « SCIV » Nr. 2, anul II, 1951, p. 213).

⁴ În ceramica din câmpia Panoniei, unde au fost datate din secolul al XIII-lea (Cf. Josef Höllrigl, op. cit., p. 204).

⁵ În ceramica din Germania se întâlnesc în secolele XII—XIII și într-o formă evoluată din secolul al XIV-lea (Cf. Josef Höllrigl, op. cit., p. 203).

b. *Benzi din linii orizontale și oblice.* De cele mai multe ori sunt linii orizontale și oblice incizate mai depărtate, la intervale egale între ele sau grupate câte două (fig. 5, 18, 19). În schimb, se întâlnesc mai rar benzile din linii orizontale apropiate (fig. 5, 20).

c. *Impresiuni rotunde sau oval alungite și rectangulare, patrute sau dreptunghiulare,* mai mult sau mai puțin regulate și uneori puțin oblice. dispuse în șiruri orizontale (fig. 6, 1—4). Într'un caz, impresiunile mici neregulate decorează câmpul liber dintre două linii ondulate simplu (fig. 5, 12),

d. *Linii scurte și oblice,* din impresiuni mici rectangulare dispuse între benzi din câteva dungi orizontale (fig. 5, 17).

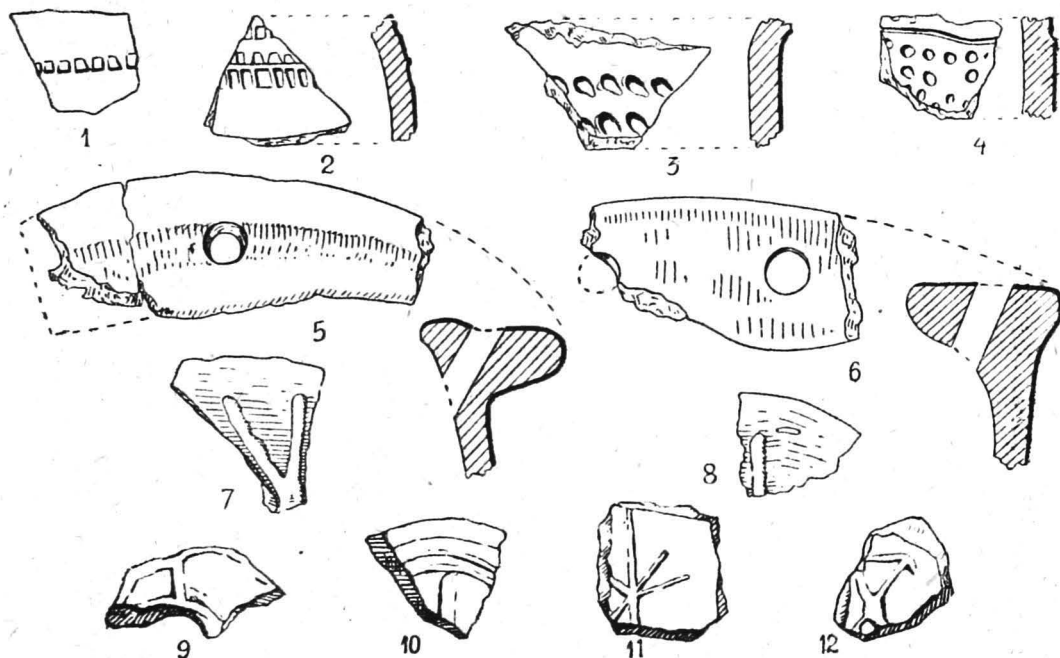

Fig. 6. — Fragmente ceramice de caracter slav și bucăți din funduri stampilate din secolele XI-XII din sectorul nordic.

e. *Stampile de fund* (fig. 6, 7—12). S'au găsit câteva fragmente din funduri stampilate, fără ca să se poată întregi nicio stampilă. În afară de aceasta, și unele porțiuni păstrate din stampile sunt de obicei foarte șterse, din care motiv nu pot fi reconstituite ușor. Din resturile păstrate se poate totuși deduce că s'au folosit următoarele motive: cercuri, patrute, triunghiuri, probabil cruci și spițe. Dintre acestea, crucea înscrisă într'un cerc se întâlnește foarte des pe stampilele din secolele X—XIII în cele mai diferite regiuni¹. În general semnele acestea simple sau mai complicate, considerate astăzi ca semne ale meșterilor olari, au apărut pe ceramica slavă din U.R.S.S., la începutul secolului al X-lea, după ce s'a încetățenit roata olarului². Ele sunt caracte-

¹ B. A. Rîbacov, *Remeslo drevnei Rusi*, Moscova, 1948, p. 176.

² Ibidem, p. 177.

ristice pentru ceramica slavă, întâlnindu-se înafară de U.R.S.S. și în țara noastră, apoi în R.P. Bulgaria, R.P. Polonă și R. Cehoslovacă¹.

Cazanele sunt decorate uneori la exterior, sub marginea plată, cu o linie ondulată mai lată, care se compune din porțiuni mai strânse și altele mai desfăcute.

Înafară de fragmentele ceramice din vasele decorate s'au găsit și altele din vase nedecorate. Numărul acestora din urmă se pare că este tot atât de mare ca și al vaselor decorate, dacă nu chiar mai mare.

Obiectele de lut ars, sunt reprezentate prin câteva fusaiole mici bitronconice (fig. 7, 1), precum și printr'una plată, cărămie, în formă de rondelă (fig. 7, 2). Aceasta din urmă prezintă pe una din fețele late două cercuri neregulate, sgâriate în jurul orificiului și hașurate din loc în loc prin grupe de liniuțe, alături de care se găsește și un semn în formă de Y.

Semnele sgâriate de pe fața plată a fusaiolei dela Hlincea-Iași reprezintă probabil semne de proprietate, ca și acelea de pe fusaiolele de ardezie confecționate în atelierele dela Ovruci și împrejurimi de pe teritoriul R.S.S. Ucraineană.

Această presupunere este întărită prin faptul că s'au găsit semne asemănătoare și pe fusaiolele de ardezie de pe teritoriul U.R.S.S.². Înafară de aceasta și la Hlincea-Iași s'a descoperit întâmplător anul acesta o fusaioală de ardezie roșie de tip Ovruci, care însă nu prezenta niciun fel de semn.

Din os s'a mai găsit numai un fragment dintr'un mâner cu marginea inferioară crestată și cu corpul decorat cu o împletire de benzi oblice din linii incizate (fig. 7, 12).

Obiectele de fier sunt reprezentate prin unelte de producție și arme. Dintre uneltele de producție cele mai numeroase sunt cuțitele, care aparțin la două tipuri principale: cu limbă la mâner (fig. 7, 3, 4) și cu un cui de înfipt în lemnul mânerului (fig. 7, 5, 6). În cadrul acestor două tipuri se pot deosebi mai multe variante, după formele și dimensiunile lamei cuțitelor. Înafară de cuțite, s'au mai găsit două amnare de tip obișnuit (fig. 7, 7), un ac cu capul perforat (fig. 7, 11) o sulă cu corpul de secțiune rectangulară și mai multe obiecte nedeterminate. În ceea ce privește armamentul, s'au descoperit câteva vârfuri de săgeată, dintre care unele cu lama tăiușului triunghiulară (fig. 7, 8, 9) și altele cu două aripioare ascuțite și prelungite în jos (fig. 7, 10), un fragment dintr'un pinten și mai multe inele de zale îmbucate între ele.

Singurul obiect de podoabă descoperit în acest sector este un cercel cu un glob perforat, prin care trece o sârmă de bronz răsucită și împodobit în tehnica filigranului, cu sârmă de argint răsucită în ochiuri mici foarte simetrice (fig. 7, 13). În ceea ce privește compoziția argintului, din lipsa analizei, nu se poate preciza dacă este curat sau conține un procent de cupru. Piese înrudite ca tehnică și formă s'au găsit pe teritoriul U.R.S.S., în tezaurele dela Cernigov, care datează din secolul al XII-lea³.

¹ B. A. Ribacov, *Remeslo drevnei Rusi*, Moscova, 1948, p. 196.

² Ibidem, p. 197, fig. 38.

³ B. A. Ribacov, *Drevnosti Cernigova*, în « *Materiali i issledovania po archeologii S.S.S.R.* », 1949, Nr. 11, p. 59.

SECTORUL CENTRAL

S'a ales acest sector pentru a se cerceta o porțiune de teren mai netedă din vale, de lângă apa Nicolinei și pentru a se obține unele precizări în legă-

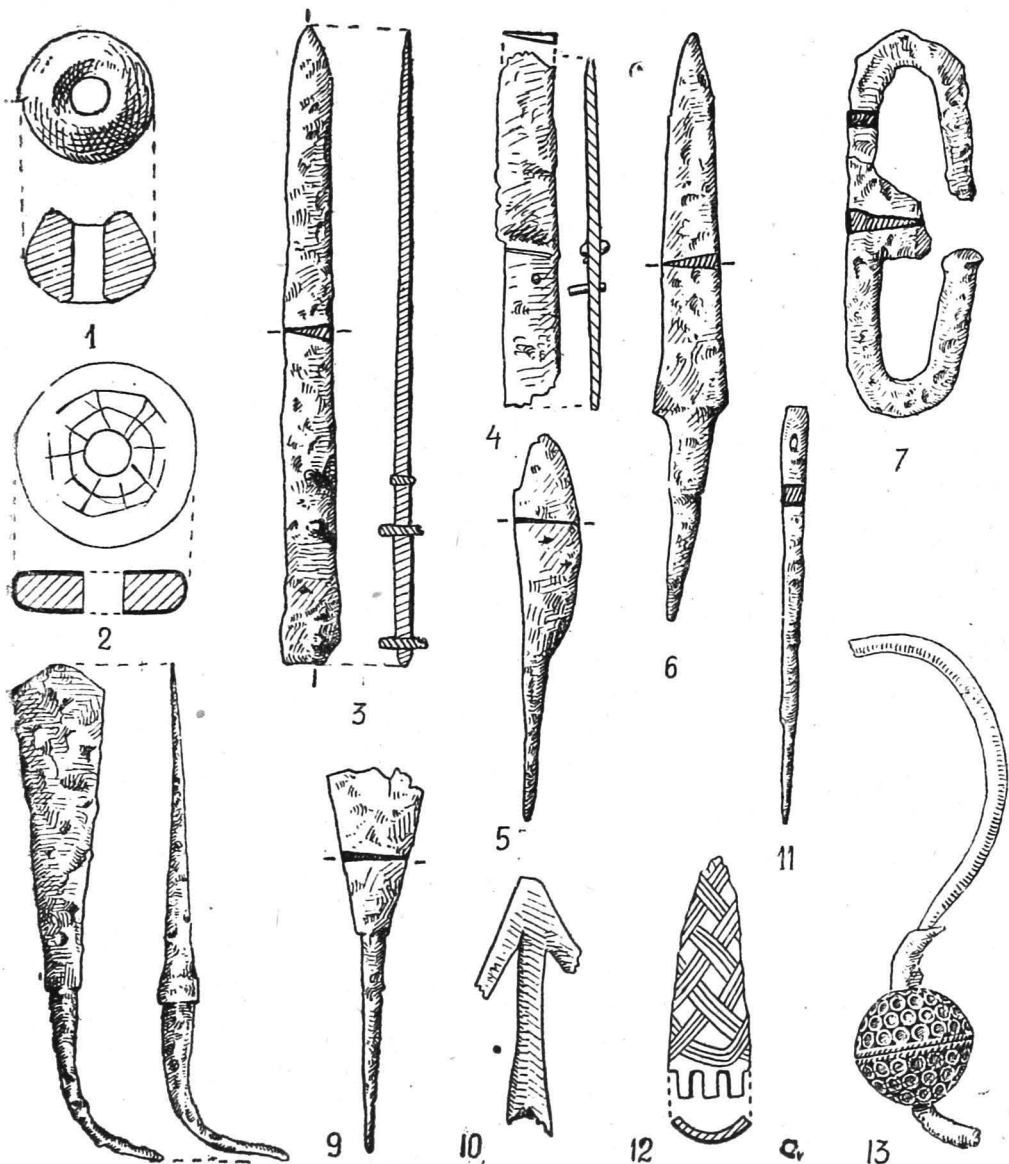

Fig. 7. — Obiecte din secolele XI-XII din sectorul nordic: fusaiole de lut ars (1-2), cuțite de fier (3-6), amnar de fier (7), vârfuri de săgeți de fier (8-10), un ac de fier (11), o piesă de os decorată (12) și un cercel cu globul împodobit în tehnica filigranului (13).

tură cu câteva îngrămădiri de pietre secționate de săpăturile recente și cu mormintele de înhumatie de pe versantul de E, ajunse la suprafață prin spălarea solului.

Pentru aceasta s'au săpat 132 m², dintre care 72 m² în vale în suprafața C de pe malul drept al Nicolinei și 60 m² în suprafața D și E de pe versantul de E. În vale s'au săpat patru șanțuri și două casete iar pe versantul de E, pe locul unei îngrămădiri de pietre s'au îndreptat malurile șanțurilor deja existente pentru a se obține secțiuni mai clare și s'a început o casetă.

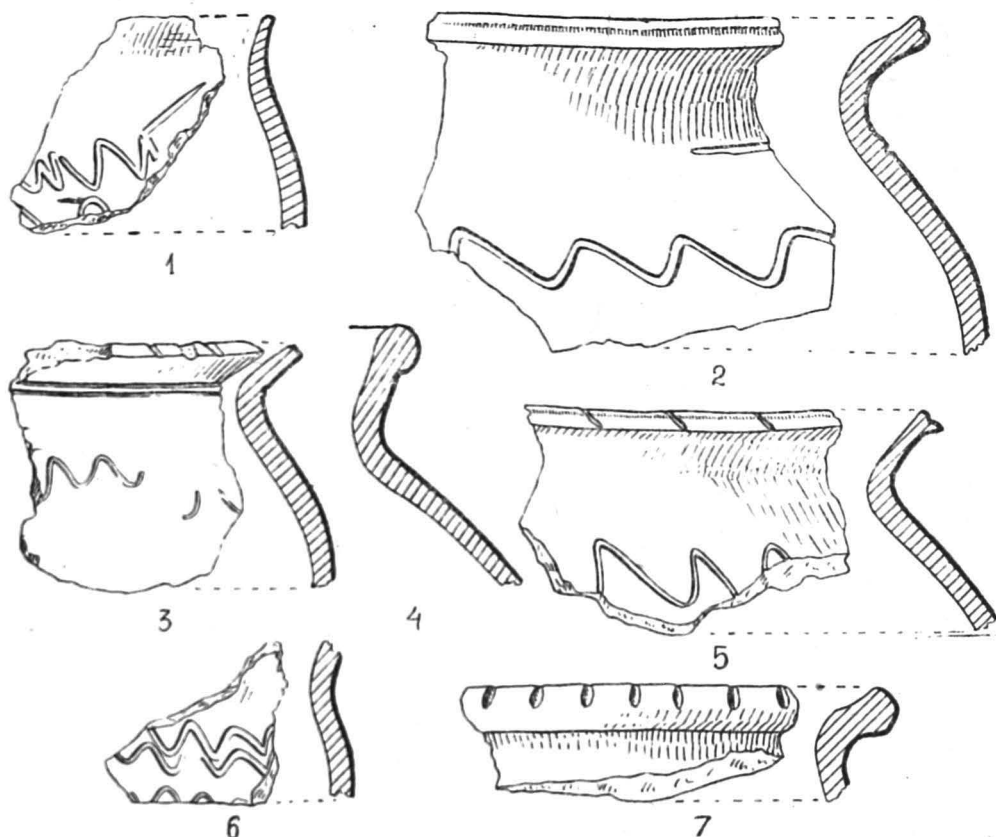

Fig. 8. — Fragmente ceramice de caracter slav din secolul al XII-lea din sectorul central.

iar în regiunea mormintelor s'au săpat trei șanțuri de câte 5 m interval și o casetă.

Cu prilejul săpăturilor din vale s'a precizat că atât stratul de pământ, cât și materialul ceramic descoperit în el se deosebesc în parte de ceea ce s'a constatat și găsit în sectorul nordic. Astfel, stratul reprezentativ, care conține ceramica de factură slavă târzie, nu mai este de culoare brună, ci cenușiu deschis. Acest strat este suprapus de o pătură subțire de culoare cafenie, provenită dela ravinare, în care s'au găsit de asemenea fragmente ceramice de factură slavă târzie și altele medievale și moderne, alături de câteva cuie și obiecte de fier nedeterminate. Sub stratul cenușiu urmează o depunere groasă de 0,20 m — 0,30 m de culoare cafenie mai deschis chiar decât culoarea solului de ravinare, foarte sfărâmicioasă și cu pigmentare feruginoasă. Această depunere la rândul ei este suprapusă peste o altă mai compactă, de culoare cenușie și pigmentată, care reprezintă un sol îngropat.

Cele mai multe fragmente ceramice de factură slavă provin dintr'o groapă ovală și puțin adâncă și de pe laturile de E și N ale suprafeței C, unde stratul cenușiu se îngroașe, corespunzându-i la suprafața terenului o bombare mai mult sau mai puțin accentuată.

Ceramica de factură slavă, după tehnica pastei, se deosebește de ceramica de aceeași factură din sectorul nordic. Astfel, pasta ceramicii din suprafața C este mai compactă și sgrunțuroasă și conține mai mult calcar decât aceea din suprafețele A și B.

Forma principală este tot aceea de borcan cu marginea mai mult sau mai puțin răsfrântă (fig. 8, 2, 3, 5, 6) și cu buza lățită sau teșită oblic la exterior și cu o șanțuire la interior (fig. 8, 7). Inafară de forma aceasta obișnuită de borcan, se mai întâlnește alta, caracterizată prin marginea dreaptă și buza îngroșată la exterior (fig. 8, 4).

Decorul vaselor din această suprafață constă din creștături verticale (fig. 8, 7) sau oblice pe buză (fig. 8, 3—5) și în linii ondulate simple, izolate (fig. 8, 1—3, 5) sau orizontale pe umăr. Liniile ondulate sunt de obicei ușor incizate și mai rar adâncite uniform sau inegal. În mod frecvent se folosește linia scundă ondulată, strânsă și cu capetele unghiulare, dispusă într'unul sau mai multe șiruri orizontale, distanțate sau chiar apropiate (fig. 8, 6). Liniile ondulate pot fi regulate sau neregulate. În acest din urmă caz se întâlnesc porțiuni strânse alături de altele mai largi (fig. 8, 1). Uneori liniile ondulate scunde și ușor incizate sunt suprapuse peste dungi orizontale incizate. Alteori liniile ondulate mai mari se întretaie, ca și pe unele fragmente ceramice din sectorul nordic.

Specia aceasta ceramică, prin comparație cu speciile înrudite dela Morești, Cluj și Frumușeni, datează din secolul al XII-lea, fiind ceva mai nouă decât majoritatea ceramicii de factură slavă târzie din nivelele de locuire reprezentative ale celor două suprafețe din sectorul nordic.

În ceea ce privește tehnica pastei și decorul, această ceramică prezintă unele asemănări cu aceea din solul de ravinare din sectorul nordic. Astfel, în ambele suprafețe pasta este mai compactă și sgrunțuroasă, iar unele vase sunt decorate cu creștături simple pe buză sau cu linii ondulate scunde pe umăr și suprapuse parțial peste dungi orizontale. Deocamdată, nu se poate încă ști dacă aceste fragmente ceramice din solul de ravinare din sectorul nordic pot fi atribuite sau nu unui nivel de locuire mai nou cu ceramică de factură slavă târzie.

Ceramica medievală se caracterizează prin borcane cu pereți subțiri din pastă sgrunțuroasă de culoare neagră sau neagră-cenușie. Marginea acestor vase se deosebește în special prin profilul variat și mai complicat al buzei îngroșate la exterior și interior și prin șanțuirile de pe fețele interne și externe (fig. 9, 1—4). Această ceramică medievală, după analogiile pe care le prezintă cu o ceramică corespunzătoare dela Suceava, datează probabil din secolul al XV-lea.

Ceramica modernă, probabil din secolul al XIX-lea, este în legătură cu o construcție de cărămidă din această vreme.

Pe versantul de V s'au cercetat suprafețele D și E, săpându-se în total 60 m². În suprafața D, din profilele obținute prin îndreptarea malurilor șanțului existent, s'a dedus că în acest loc a existat un bordei, pe fundul căruia, în spre E, zăcea un grup compact de pietre mari, provenite probabil dela un cuptor din interiorul bordeiului. Atât construcția de piatră, cât și bordeiul

propriu-zis urmează să fie cercetate în viitor. În afară de aceasta, în depunerea cafenie s'au găsit și câteva fragmente ceramice grosolane, care datează probabil din neolitic.

În suprafața E s'a cercetat mai atent, prin trei șanțuri și o casetă, sectorul cu morminte. Cu acest prilej s'au descoperit la suprafața solului și la o foarte

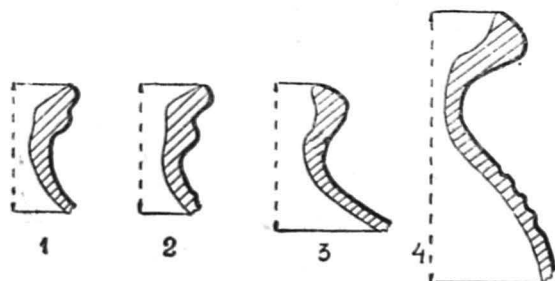

Fig. 9. — Profile de margini de vase medievale, probabil din secolul XV, din sectorul central

Fig. 10. — Monetă anepigrafă de argint dela Alexandru cel Bun sau urmașii săi, găsită în sectorul central

mică adâncime, trei morminte cu schelete în poziție întinsă, mai mult sau mai puțin deranjate, cu capul la N—NV, privirea către E—NE și picioarele la S—SE. Scheletele nu pot fi datate, deoarece, în afară de o bucată mică de fier dela un obiect neidentificat cu urme de lemn pe ea, nu s'a găsit niciun alt element de inventar.

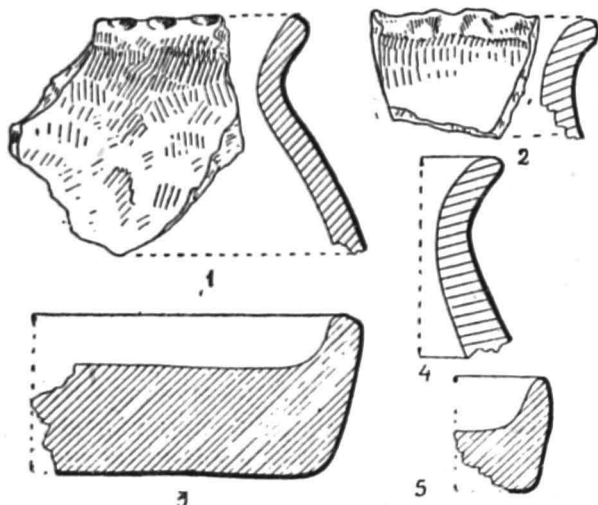

Fig. 11. — Fragmente ceramice neolitice din sectoarele central (3) și sudic (1, 2, 4, 5)

În preajma mormintelor s'a descoperit și o platformă de piatră în formă semiovală, care urmează să fie cercetată în viitor. După poziția ei această platformă datează din aceeași vreme cu ceramica de factură slavă târzie.

Din punct de vedere stratigrafic, în suprafața E, sub solul de ravinare de culoare cafenie urmează o pătură de pământ de culoare cafeniu mai închis, la baza căruia s'au găsit pietre mici și oase de animale. Această pătură la rândul ei, este suprapusă peste o alta de culoare brun-cenușiu cu mult carbonat de calciu, care

s'ar putea să reprezinte un cernoziom. În această depunere s'au găsit câteva oase de animale, mai multe pietre mici, un fragment dintr'o fusaiolă bitronconică de lut ars și foarte puține fragmente ceramice de factură slavă târzie, printre care sunt câteva dintr'o margine de cazan. Printre pietrele din sectorul de V, care zac la baza acestei depuneri s'au găsit câteva fragmente ceramice grosolane (fig. 11, 3), probabil neolitice, provenite din stratul de pământ de culoare cafenie de sub nivelul de zacere al pietrelor din acest sector.

Rezultă deci, că în acest loc au existat două nivele de locuire, dintre care unul cu ceramică de factură slavă târzie şi altul mai nou, din care s'au păstrat puţine resturi, doar câteva pietre mici şi mai multe oase de animale. Avându-se în vedere că în caseta din dreptul construcţiei de piatră s'a găsit în nivelul de locuire mai nou o monedă moldovenească de argint anepigrafă dela Alexandru cel Bun sau urmaşii săi (fig. 10), nu este exclus ca acest nivel de locuire să dateze tot din secolul al XV-lea, ca şi ceramica dela capătul de V al suprafeţei C din vale.

SECTORUL SUDIC

Al treilea sector, cercetat anul acesta, este acela sudic, care se află lângă marginea de N a satului Hlincea, la cca 200 m spre N de culturile de porumb. În acest loc terenul este accidentat din cauza alunecărilor de pământ şi deranjat în bună parte de către unele săpături recente şi parţial de către drumul de care dela Iaşi la Hlincea.

În acest sector s'au cercetat două suprafeţe, dintre care una se află în vale, lângă drumul care duce spre Hlincea, iar alta pe versantul de E.

În suprafaţa din vale, denumită G, s'au săpat doar două şanţuri şi trei casete, care însumau în total 81 m².

Din punct de vedere stratigrafic, s'a precizat, că în această suprafaţă sub solul de ravinare de culoare cafeniu mai deschis urmează stratul de cultură de culoare brun-cenuşiu, care este suprapus peste un sol de culoare cafeniu închis. În afară de aceste depuneri, care se întâlnesc de obicei pe toată lungimea şanţurilor, s'a mai identificat încă una parţială, de culoare cafeniu mai închis, cuprinsă între solul de ravinare şi stratul brun-cenuşiu.

În solul de ravinare s'au găsit fragmente ceramice medievale, iar la baza lui o grămadă mică de pietre mai mari arse, care zăceau în poziţie orizontală sau pe muchie, fiind numai parţial suprapuse. Pietrele acestea provin probabil dela o vatră deschisă mai nouă, care datează din aceeaşi vreme cu fragmentele ceramice medievale din solul de ravinare.

Alte fragmente ceramice medievale s'au descoperit în pătura de pământ de culoare cafeniu mai închis, de sub solul de ravinare. Aceste fragmente provin din vase cu gâtul dezvoltat şi corpul bombat, decorate cu smalt, pictură de culoare roşie, alveole şi benzi din dungi orizontale incizate. Smaltul, de culoare cafenie sau verde, acoperă pereţii vasului la interior, iar la exterior numai buza, restul suprafeţei fiind uneori decorat cu motive pictate. În acest din urmă caz, pe margine, la exterior, sunt pictate motive în formă de arcade, iar pe corp, dungi orizontale (fig. 13, 1).

Aceste fragmente ceramice, ca şi acelea din solul de ravinare, pot fi datate în secolul al XVII-lea, atât prin analogiile cu ceramica similară dela Suceava, cât şi pe baza unei monete, care este o imitaţie de şiling suedez al reginei Christina. Această monedă ca şi altele dela Sigismund III, descoperite prin săpături în suprafaţa F şi întâmplător în regiune, provin probabil din monetăria lui Eustaţie Dabija dela Suceava.

În stratul de culoare brun-cenuşiu şi în solul cafeniu închis de sub el s'au găsit câteva fragmente ceramice lucrate cu mâna, confecţionate dintr'o pastă mai sgrunţuroasă decât aceea a vaselor din sectorul C. O ceramică asemănătoare s'a găsit la Moreşti, Gilău şi Cluj, neputându-se încă preciza vechimea ei în cadrul ceramicii de factură slavă.

În legătură cu acest strat, pot fi puse două bordeie și o groapă, săpate dela baza lui. În ceea ce privește bordeiele, unul a fost cercetat în cea mai mare parte, iar celălalt numai secționat parțial de șanțul respectiv.

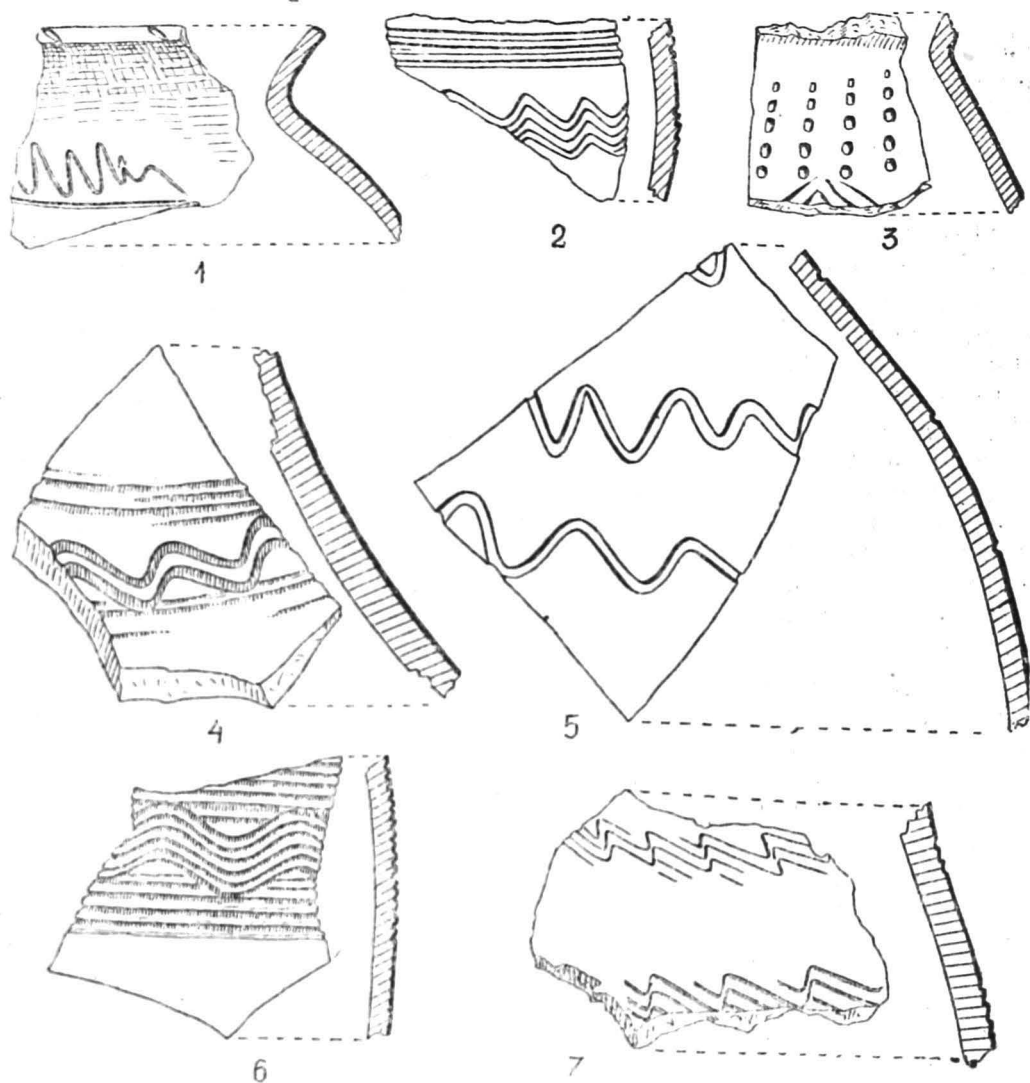

Fig. 12. — Fragmente ceramice din sec. XII (1, 2) și din sec. III-IV (3-7) din sectorul sudic.

Bordeiul săpat mai mult are o formă rectangulară, laturile lungi sunt paralele și fundul neuniform. Adâncimea medie a bordeiului este de 0,90 m față de nivelul dela care s'a săpat. În interiorul bordeiului, lângă latura de N, s'a lăsat nesăpată o porțiune de pământ, care formează o laviță înaltă de 0,25 m. Pe această laviță și anume lângă latura de SV, s'a construit un cuptor, din care s'au păstrat vatra în formă de potcoavă și mai multe pietre de gresie și calcar, care fac parte probabil din pereții cuptorului. Peste aceste pietre s'au mai găsit trei rânduri compacte de pietre de râu suprapuse mai mult sau mai puțin regulat și cu pământ între ele, care depășesc în întin-

deră resturile propriu-zise ale cuptorului. Aceste pietre se găsesc pe același loc și aparțin stratului de pământ de culoare brun-cenușiu, care în acest loc conține multă cenușă și bucăți de cărbune. O situație similară s'a întâlnit și într'un bordei dela Morești, cercetat anul acesta, care conținea în interior o vatră construită pe o laviță de pământ. Atât la Morești, cât și la Hlincea nu se poate încă preciza la ce au putut servi aceste pietre. Dimensiunile lor reduse le fac improprii pentru susținerea acoperișului. Este mai probabil că au avut o altă întrebuințare. În legătură cu aceasta, se poate bănui că pământul de culoare cafenie, scos din groapa bordeiului cu prilejul săpăturii lui, a fost așezat lângă marginea bordeiului, servind eventual la ridicarea pereților acestuia. La rândul lui, acest perete de pământ a fost consolidat probabil cu ajutorul pietrelor. După dărâmarea bordeiului, pământul cafeniu și pietrele au alunecat în groapa bordeiului umplând-o la partea lui inferioară. Cuptorul bordeiului servea atât pentru copt, cât și pentru încălzit. Din resturile păstrate ale acestui bordei nu s'a putut determina dacă cuptorul a fost sau nu acoperit cu o boltă. Tot în interiorul bordeiului, lângă peretele

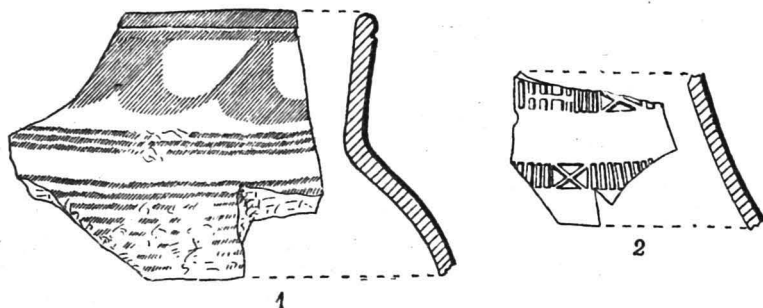

Fig. 13. — Fragmente ceramice medievale din sec. XII din sectorul sudic.

de SV terenul este ușor adâncit, iar lângă peretele de S al laviței se afla o groapă rotundă, în care s'au găsit câteva fragmente ceramice, bucățele de cărbune și pietre. În solul de deasupra laviței bordeiului și chiar pe ea, zăceau mai multe fragmente ceramice de factură primitivă, probabil neolitice, provenite din vase mai grosolane (fig. 11, 1, 2, 4) și dela o tîpsie cu pereții scunzi, (fig. 11, 5). Aceste fragmente ceramice au fost scoase din solul cafeniu, probabil cu prilejul săpării bordeiului.

Bordeiul secționat mai adânc și săpat tot dela baza solului brun-cenușiu, se caracterizează printr'o pătură cafenie la partea inferioară și alta brun-cenușie la aceea superioară. În pătura cafenie s'au găsit depuneri subțiri de cenușă, pământ ars și cărbune, oase de pasăre și de animale, precum și câteva fragmente ceramice de factură slavă.

În această suprafață, înafară de bordeiele amintite, s'a mai găsit și o groapă ceva mai mare, săpată tot dela baza solului brun-cenușiu. În pământul de umplutură al acestei gropi se aflau câteva pietre mici, un cap de animal și unele fragmente ceramice medievale.

Pe versantul de E s'au săpat trei șanțuri și două casete, în total 65 m², pe o porțiune de teren mai înaltă și bombată, care se detașa clar din restul terenului mai frământat din jur. Săpăturile efectuate aici au adus unele preciziuni atât în ceea ce privește forma inițială a terenului, cât și stratigrafia.

Astfel, resturile de locuire din acest sector s'au format pe un monticul. Deci bombarea actuală a terenului din acest loc nu se datorește unor îngrămădiri mai mari ale resturilor de locuire pe un spațiu restrâns, ci formei naturale a terenului.

În ceea ce privește stratigrafia, s'a constatat că în solul de ravinare se găsesc resturile unei colibe construite din chirpic subțire și mai multe fragmente ceramice de factură slavă și altele medievale.

Fragmentele ceramice de factură slavă, găsite în dărâmăturile colibe și în afară de ea, pot fi datate în secolul al XII-lea, deoarece se aseamănă cu acelea din suprafața C, prin tehnica pastei, formă și decor. Astfel, în ambele suprafețe, C și F, pasta de culoare cenușie la interior și brun-cărămiziu la exterior, este mai compactă și mai sgrunțuroasă conținând ca materie degresantă nisip, pietricele, bucățele de calcar și cioburi pisate. Forma caracteristică de vas din ambele suprafețe este aceea de borcan cu marginea răsfrântă mai puternic în afară. În sfârșit, în suprafața F, ca și în C, vasele sunt decorate de obicei cu linii ondulate izolate, puțin adâncite, strânse sau mai desfăcute, regulate sau neregulate (fig. 12, 1) și mai rar cu benzi din linii ondulate strânse și uneori mai adâncite, mărginite de o bandă din linii orizontale (fig. 12, 2). În afară de aceste motive, se mai întâlnesc pe margine creștături simple, iar pe umăr dungi orizontale incizate și adâncituri rotunde sau ovale.

Fragmentele ceramice medievale se caracterizează prin forme de vase cu marginea dreaptă sau răsfrântă și cu buza îngroșată de obicei la exterior, și mai rar, la interior. Uneori, marginea vasului este arcuită lin la interior iar alteori prezintă una sau chiar două șanțuri orizontale la exterior. Aceste vase sunt decorate cu smalț de culoare verde sau cafenie, aplicat la interior, iar la exterior numai pe buză, motive pictate cu culoare roșie, impresiuni triunghiulare și rectangulare (fig. 13, 2), caneluri și creștături pe margine.

Această ceramică datează din secolul al XVII-lea, fiind găsită împreună cu câteva imitații de monete de aramă poloneze, dela Sigismund al III-lea, provenite din monetăria lui Eustație Dabija dela Suceava sau eventual din alte bănării din N Moldovei.

Locuirea medievală din secolul al XVII-lea s'a suprapus imediat peste resturile mai vechi din secolul al XII-lea, din care face parte probabil și coliba dela baza solului de ravinare.

În solul de culoare brun-cenușiu de sub solul de ravinare, s'au găsit fragmente ceramice lucrate cu mâna din pastă sgrunțuroasă, asemănătoare pastei din suprafața G și altele lucrate la roată din pastă bună, de culoare cenușie sau roșie.

Vasele din pastă sgrunțuroasă cu marginea răsfrântă în afară sunt decorate cu benzi din linii în formă de dinți de ferestru (fig. 12, 7) și prin șiruri de împunsături alături de linii ondulate obișnuite (fig. 12, 3).

Vasele din pastă mai bună sunt decorate cu linii ondulate simple sau chiar cu benzi din linii ondulate, cuprinse între benzi din linii orizontale (fig. 12, 4—6). Aceste din urmă vase, prin tehnica pastei și decor datează din epoca migrațiilor, probabil din secolele III—IV. Datarea mai timpurie, în secolul al III-lea, este sprijinită și pe faptul că în acest sector s'a descoperit întâmplător și un denar roman dela Caracalla.

În cazul în care prin săpăturile viitoare dela Hlinea se va confirma asocierea dintre aceste două specii ceramice, se va obține un punct de sprijin cronologic și pentru specia sgrunțuroasă asemănătoare lucrată cu mâna

dela Morești, Gilău și Cluj, care deocamdată n'a putut fi încă datată cu precizie.

Tot în legătură cu resturile de locuire mai vechi, se pot pune un bordei și mai multe gropi, săpate dela baza solului brun-cenușiu și care au fost secționare parțial de către șanțurile de cercetare din această suprafață.

CONCLUZII

Recentele sondaje dela Hlincea-Iași au contribuit la obținerea unor rezultate care interesează arheologia prefeudală și feudală din Moldova.

Astfel, cel mai important rezultat este descoperirea unei întinse așezări rurale din secolele XI—XII și XIII, corespunzătoare seliștilor slave de pe teritoriul U.R.S.S. Aceasta este prima așezare de acest fel, cunoscută până în prezent în Moldova. Prezența ei aici ne îndreptățește să presupunem că, prin cercetările viitoare din Moldova, se vor găsi și alte așezări rurale de același fel sau chiar grădiști întărite, corespunzătoare aceloră din U.R.S.S.

Această presupunere este întărită de faptul că în imediata apropiere a Moldovei, pe teritoriul U.R.S.S., expediția slavă de pe Nistru organizată în 1950 de Institutul de Istoria Culturii Materiale și de Filiala Academiei de Științe din Capitala R.S.S. Moldovenești a descoperit 44 de așezări vechi slave pe malul drept al Nistrului, dintre care 6 erau grădiști întărite¹. Cu prilejul continuării cercetărilor din 1951 s'au descoperit importante resturi slave, în special în grădiștea întărită dela Echimăuți (r. Rezina), care datează din secolul al IX-lea până la mijlocul secolului al XI-lea².

Din cercetările făcute până în prezent la Hlincea-Iași, rezultă că centrul principal de locuire al așezării a fost din secolele XI—XII în sectorul nordic, de unde apoi în secolul al XII-lea s'a extins spre S, în spre sectoarele central și sudic.

În cuprinsul așezării, oamenii au locuit în bordeie simple de formă rectangulară și puțin adâncite sau în colibe construite la suprafața solului cu pereții din nuiiele, peste care se aplicau lipituri subțiri de lut sau vălătuci mai groși. Nu se știe încă cum erau construiți pereții și acoperișul bordeiului. În ceea ce privește pereții, se poate doar presupune că s'ar fi folosit chiar pământul scos din bordei, ridicându-se cu ajutorul lui un fel de maluri, care pentru a rezista mai bine erau probabil consolidate și cu pietre. În interiorul bordeiului își pregăteau hrana și se încălzeau la o vatră mare deschisă de formă rectangulară sau la un cuptor cu pereții din piatră, în care focul era aprins cu ajutorul amnarului. Resturile de gunoaie le depozitau în gropi de formă rectangulară sau rotundă și de obicei de dimensiuni reduse.

În ceea ce privește dispoziția locuințelor în cuprinsul așezării, nu se constată nimic deosebit. Bordeiele și colibele se află la distanțe neegale între ele și sunt împrăștiate după posibilitățile terenului, fiind cât mai departe de piciorul pantei și mai aproape de latura de V a formei de teren pe care sunt construite. Acest tip de așezare face parte din categoria aceluia cu locuințe împrăștiate³.

¹ G. B. Feodorov, Slaveane Podnestroviea (k itogam rabot Slaveano-Dnestrovski ekspedicii v 1951 godu). « Vestnic Akademii Nauc » S.S.S.R., 1952, Nr. 2, p. 93.

² Ibidem, p. 94.

³ Lubor Niederle, Manuel d'antiquité slave, v. II; La civilisation, Paris, 1926, p. 206.

Deși condițiile de locuire din acest loc erau grele din cauza terenului mociros, oamenii au preferat să locuiască aici, în vale, deoarece aveau în apropiere pădurea, în care puteau vâna și să se retragă la nevoie, cât și terenuri întinse la V, unde puteau să se îndeletnicească cu agricultura. În afară de acestea, firul apei din vale deși era mic, putea totuși să constituie un element pentru pescuitul în formă neorganizată.

În ceea ce privește inventarul așezării, cel mai important element este ceramica de factură slavă, denumită așa, deoarece prezintă trăsăturile caracteristice ale acestei specii ceramice, devenită la un moment dat uniformă în marea ei arie de răspândire¹.

Prin tehnică, formă și decor, ceramica dela Hlincea-Iași face parte din specia ceramică lucrată la roată, de factură slavă târzie. În cuprinsul acestei ceramice se deosebesc la Hlincea-Iași două categorii, una mai veche în sectorul nordic și alta ceva mai nouă în sectoarele central și sudic. Categoria mai veche datează din secolele XI—XII prin comparație cu ceramica corespunzătoare dela Dinogetia, Morești, Moldoveniști și Ciugud, iar aceea mai nouă din secolul al XII-lea prin analogiile pe care le prezintă cu ceramica dela Morești, Cluj-Piața Libertății și Frumușeni.

În această vreme, producția ceramicii de factură slavă lucrată la roată este foarte dezvoltată. Prezența ștampilelor cu semne simple sau mai complicate pe fundul vaselor lucrate la roată ne indică existența unor meșteri olari, care își însemnau vasul cu semnul lor pentru a se recunoaște proprietatea personală². În legătură cu aceasta tot ca semne de proprietate trebuie interpretate probabil și semnele sgârbiate de pe o fusaiolă de lut ars dela Hlincea-Iași.

În inventarul așezării, în afară de ceramică, producția locală este bine documentată prin unele de producție de fier și mai puțin prin arme de fier. Dintre uneltele de producție de fier predomină cuțitele. Armamentul este reprezentat doar prin câteva vârfuri de săgeată, mai multe verigi dintr'o zale și eventual printr'un pinten.

Prelucrarea fierului presupune existența unor meșteri fierari care aveau inventarul necesar pentru fierărie și cunoșteau toate procedeele tehnice mai importante³. În ceea ce privește materia primă, nu putem ști dacă s'au folosit sau nu și la noi minereurile de baltă, ca în regiunea de silvostepă din U.R.S.S., unde Slavii răsăriteni au avut la îndemână aceste minereuri aproape pretutindeni⁴.

Tot în legătură cu producția locală a avut loc în cuprinsul așezării prelucrarea osului și a fusaiolelor de lut ars.

În schimb, cerceul decorat în tehnica filigranului, ca și fusaiola de ardezie roșie de tip Ovruci, nu mai pot fi considerate ca produse ale meșterilor locali dela sate. Astfel, cerceul cu filigran reprezintă probabil, ca și la Slavii răsăriteni, un produs orășenesc ajuns la sate prin intermediul comerțului intern⁵, iar fusaiola de ardezie roșie, originară din Volhinia, dintr'un atelier dela Ovruci sau împrejurimi, ne documentează legătura cu statul din Kiev⁶.

¹ K. Horedt, op. cit., p. 190.

² B. A. Ribacov, *Reмесло древней Руси*, Moscova, 1948, p. 178.

³ Ibidem, p. 141.

⁴ Ibidem, p. 125.

⁵ Ibidem, p. 142.

⁶ G. B. Feodorov, Tiverji, «Vestnic Drevnei Istorii», 2 (40), 1952, p. 258; Slavane Podnestroviea, p. 98.

Resturile de cultură materială descoperite până în prezent la Hlincea-Iași nu dovedesc că așezarea rurală de aici din secolele XI, XII și XIII se caracterizează în special printr'o ceramică de factură slavă târzie.

Această așezare nu se leagă deocamdată organic de resturile de locuire mai veche din perioada prefeudală (secolele III—IV), descoperite atât în sectorul sudic al terenului cercetat, cât și pe înălțimea din dreptul cartierului Târgușor, de pe malul stâng al pârauului Nicolina. Aceasta nu exclude totuși posibilitatea ca prin cercetările viitoare din această regiune să se găsească formele de tranziție dela secolul al IV-lea la secolul al XI-lea, dovedindu-se prin aceasta o continuitate de viață pe aceste locuri.

În afară de aceasta, descoperirile recente de resturi de locuire neolitică din cuprinsul așezării cercetate și din prima epocă a fierului, din marginea de E a cartierului Târgușor, ne dovedesc că locuirea de aici a fost de mai lungă durată, începând încă din vremea orânduirii comunei primitive.

Această îndelungată locuire, stabilită deocamdată cu întreruperi, din vremea orânduirii comunei primitive și până târziu în epoca feudală, credem că nu poate fi pusă în legătură decât cu populația băștinașă din această regiune.

Elementele de caracter slav din cultura materială a acestei populații se datoresc conviețuirii cu triburile cele mai apropiate de Slavi răsăriteni, precum și legăturilor cu statul din Kiev și cu cnezatul din Halici.

În ceea ce privește triburile de Slavi răsăriteni, este foarte probabil ca localnicii să fi fost în legătură mai strânsă cu Tiverții considerați băștinași în regiunea Nistrului și despre care în « Povestea vremurilor de demult » ni se spune că au ocupat un teritoriu mai întins, dela Nistru la Mare, ajungând la V până la Dunăre¹.

Alt rezultat important al cercetărilor dela Hlincea-Iași din acest an îl constituie descoperirea unei așezări medievale cu resturi de locuire sporadică din secolul al XV-lea și mai dese din secolul al XVII-lea, datate cu ajutorul monetelor descoperite și pe baza analogiilor cu ceramica corespunzătoare dela Suceava. Centrul principal de locuire din secolul al XVII-lea se află în sectorul sudic, în spre satul Hlincea. Prin cercetările viitoare va trebui să se precizeze dacă așezarea din acest sector poate fi pusă în legătură cu vechiul sat Hlincea, despre care avem informații în documentele din secolul al XVII-lea sau eventual cu vreun alt vechi sat dispărut.

În afară de aceste resturi de locuire din sectoarele central și sudic, nu este exclus ca în sectorul nordic să fi existat o locuire medievală și mai veche, probabil în secolele XIII—XIV.

Deci, societatea omenească a continuat să se desvolte pe aceste locuri și după secolul al XII-lea, când încetează cel mai nou nivel de locuire cu ceramică de factură slavă târzie. Această desvoltare a durat apoi fără prea mari întreruperi până în secolul al XVII-lea inclusiv și mai sporadic până în secolul al XIX-lea, de când datează probabil o construcție de cărămidă din sectorul central al terenului cercetat.

Rezultatele obținute anul acesta la Hlincea-Iași impun pe de o parte continuarea cercetărilor începute, iar pe de alta prospectarea unei regiuni

¹ G. B. Feodorov, Tiverți, p. 252 și urm.

mai întinse din Nordul Moldovei, în vederea descoperirii altor așezări și eventual grădiști întărite.

Continuarea cercetărilor este necesară pentru a se lămurii mai bine aspectele de cultură materială din diferitele faze din evoluția acestei așezări și ca să se precizeze legăturile cu cultura materială a Slavilor răsăriteni, în special din regiunea Nistrului. Pentru aceasta, așezarea dela Hlincea-Iași prezintă condiții bune de cercetare, deoarece diferitele faze de locuire sunt reprezentate prin depuneri, care se deosebesc clar stratigrafic. Din acest punct de vedere se poate determina destul de bine inventarul nivelului de locuire din secolele XI—XII de acela din secolul al XIII-lea, deoarece în genere aceste depuneri nu sunt suprapuse ci alăturate.

De asemenea, în afară de acestea, prin continuarea cercetărilor din sectorul central se va lămurii din ce vreme datează mormintele de înhumatie cu scheletele întinse, descoperite recent acolo.

Prospectarea unei întinderi mai mare de teren din N Moldovei este absolut necesară, în primul rând pentru lămurirea problemei dezvoltării societății omenești de aici, din secolele V-X, pentru care lipsesc deocamdată dovezi.

Aceste cercetări vor trebui efectuate de către un colectiv, din care să facă parte cel puțin un arheolog și un istoric, care s'au mai ocupat cu perioada prefeudală și epoca feudală.

Colectivul dela Hlincea-Iași, din acest an, a fost preocupat în deosebi de latura arheologică, căutând să delimiteze cât mai clar topografic și cronologic diferitele aspecte de cultură materială din această întinsă așezare.

N. Petrescu Dâmbovița—responsabil, E. Wienckievici, E. Zaharia, N. Zaharia.

АРХЕОЛОГИЧЕСКИЕ РАСКОПКИ В ГЛИНЧА-ЯССЫ

(КРАТКОЕ СОДЕРЖАНИЕ)

Осенью 1952 г. ясский археологический коллектив произвел археологические зондирования в Глинча-Яссах, порученные ему Академией РНР, длившиеся почти четыре недели. Всего было раскопано 660 м².

Этот участок расположен к востоку от Ясс, на правом берегу ручья Николина. Поверхность местности здесь очень неровная вследствие оползней почвы, происшедших в особенности после корчевки леса на востоке.

Наиболее существенным результатом исследований было обнаружение обширного поселения сельского типа XI—XII и XII веков, соответствующего славянским селищам на территории СССР. Это первое известное до сих пор поселение такого рода в Молдавии.

В предлах селения люди обитали в простых, прямоугольных, неглубоких землянках или в хижинах, построенных на поверхности земли.

Что касается инвентаря поселения, то наиболее значительным элементом его является керамика, которая по технике, форме и украшениям, принадлежит к виду позднего славянского изготовления на гончарном круге.

Помимо керамики были еще найдены орудия производства и железное оружие, предметы из кости и жженой глины, прясло из красного сланца типа Овруч и серьги с украшением филигранной работы.

Другим значительным результатом исследований в Глинча-Яссы является находка средневекового селения с остатками случайных жилищ XV века и, чаще всего, XVII века, датированных при помощи найденных монет и по аналогии с соответствующей керамикой из Сучавы.

Кроме того были обнаружены на исследованной территории остатки неолитических обитаний, дофеодального периода (III—IV веков н. э.) и феодального периода (вероятно, XIII—XIV века), а вблизи восточного края предместья Тыргушор, обитание первого периода железного века.

Это долговременное обитание, установленное пока с перерывами, начиная с времен строя первобытного общества до поздней феодальной эпохи, повидимому, может быть поставлено в связь лишь с автохтонным населением этой области.

Славянские черты элементов материальной культуры этого населения XI—XII и XII веков обусловлены сожительством с наиболее близкими восточно-славянскими племенами, вероятно, с тиверцами и связями с Киевским государством и Галицким княжеством.

ОБЪЯСНЕНИЕ РИСУНКОВ

Рис. 1. — Зондирование площади *B* в северном участке. Вид с востока.

Рис. 2. — Западный край профиля северной стены рва II площади *A* (северный сектор).

Рис. 3. — План и разрез землянки XI—XII вв. площади *B* (северный участок).

Рис. 4. — Небольшой сосуд (*a*), каменное долото (*b*), вероятно относящиеся к культуре Кукутень *A*.

Рис. 5. — Фрагменты керамики славянского типа XI—XII вв. северного участка.

Рис. 6. — Фрагменты керамики славянского типа с черепками клейменных донышек XI—XII вв. северного участка.

Рис. 7. — Объекты XI—XII вв. северного участка: пряслица из обожженной глины (1—2), железные ножи (3—5), железные огнива (6—7) железные наконечники стрел (8—10), железная игла (11), орнаментированный костяной предмет (12), серьга с филигранной шарообразной подвеской (13).

Рис. 8. — Фрагменты керамики славянского типа XII в. из центрального участка.

Рис. 9. — Профили ободков средневековых сосудов, вероятно, XV в., из центрального участка.

Рис. 10. — Безымянная серебряная монета времен Александра Доброго или его потомков, найденная в центральном участке.

Рис. 11. — Неолитические фрагменты керамики из центральных (3) и южных (1—2, 4—5) участков.

Рис. 12. — Фрагменты керамики XII в. (1—2) и III—IV вв. (3—7) из южного участка.

Рис. 13. — Фрагменты средневековой керамики XII века из южного участка.

LE CHANTIER DE HLINCEA-IASSY

(RÉSUMÉ)

Un collectif archéologique de Iassy, chargé par l'Académie de la République Populaire Roumaine, a effectué, dans l'automne de 1952, des sondages archéologiques à Hlincea-Iassy; les travaux ont duré quatre semaines, totalisant 660 m² fouillés.

Le terrain exploré se trouve à l'est de la ville de Iassy, sur la rive droite du ruisseau Nicolina. A cet endroit, la forme du terrain est fort irrégulière à cause des glissements de terrain ayant eu lieu notamment après le défrichement de la forêt située plus à l'est.

Le résultat le plus important de ces fouilles fut la découverte d'un vaste établissement rural, datant des XIe XIIe-siècles, et qui correspond aux sites slaves du territoire de l'U.R.S.S. Cet établissement est le premier de ce genre qui soit connu jusqu'à l'heure actuelle, en Moldavie.

Les habitations étaient de simples huttes, enfoncées dans le sol peu profondes et de forme rectangulaire, ou bien des cabanes construites à la surface du sol.

En ce qui concerne l'inventaire de la station, l'élément le plus important est constitué par la céramique; cette dernière fait partie, par la technique, la forme et le décor, de la catégorie faite au tour, de facture slave avancée.

Outre la céramique, on y a trouvé des outils et des armes en fer, des objets en os et en terre cuite, une fusaiole en ardoise rouge, de type Ovroutchi, et une boucle d'oreille décorée de filigrane.

Un autre résultat important des fouilles de Hlincea-Iassy est la découverte d'un établissement médiéval à traces d'habitation sporadique du XVe siècle et, plus nombreuses, du XVIIe. On a pu dater ces habitations au moyen des monnaies qu'on y a découvertes, ainsi qu'à l'aide des analogies avec la céramique de Suceava.

On a encore découvert, sur l'emplacement fouillé, des vestiges d'habitation néolithique, de la période préféodale (IIIe et IVe siècles de notre ère) et de l'époque féodale (probablement XIIIe et XIVe siècles et tout près de là, vers la limite E du quartier de Târgșor, des restes du premier âge du fer.

On peut croire que cette longue durée d'habitation établie pour le moment, avec des interruptions, qui va du temps de la commune primitive et jusque fort avant dans l'époque féodale, ne peut être rapportée qu'à la population autochtone de cette région.

Les éléments de caractère slave de la culture matérielle de cette population des XIe-XIIe et XIIIe siècles, sont dus à la cohabitation avec les tribus les plus rapprochées des Slaves orientaux, probablement les Tivertses, et aux rapports avec l'État de Kiev et la principauté de Halitch.

EXPLICATION DES FIGURES

Fig. 1. — Les sondages de la surface B du secteur nord. Vue prise de l'est.

Fig. 2. — L'extrémité ouest du profil de la paroi nord du fossé II. Surface A (secteur nord)

Fig. 3. — Plan et section de la hutte des XIe-XIIe siècles. Surface B (secteur nord).

Fig. 4. — Petit vase (a) et ciseau en pierre (b), se rattachant probablement à la culture Cucuteni A.

Fig. 5. — Fragments céramiques de caractère slave, des XIe-XIIe s. (secteur nord).

Fig. 6. — Fragments céramiques et tessons de fonds à estampilles des XIe-XIIe s. (secteur nord).

Fig. 7. — Objets du secteur nord remontant aux XIe-XIIe s.: fusaioles en terre cuite (1—2), couteux en fer (3—5), briquets en fer (6—7), pointes de flèches en fer (8—10), épingle en fer (11), pié ce en os décorée (12) et boucle d'oreilles ayant un globe décoré filigrane (13) à

Fig. 8. — Fragments céramiques de caractère slave, du XIIe s. (secteur central)

Fig. 9. — Profils de rebords de vases du moyen âge, datant probablement du XVe s. (secteur central)

Fig. 10. — Monnaie en argent, anépigraphe, d'Alexandre le Bon ou de ses successeurs, trouvée dans le secteur central.

Fig. 11. — Fragments céramiques néolithiques, des secteurs central (3) et sud (1—2, 4—5).

Fig. 12. — Fragments céramiques, du XIIe s. (1—2) et des IIIe-IVe s. (3—7), du secteur sud.

Fig. 13. — Fragments céramiques du moyen âge, XIIe s. (secteur sud)